successor) dedisti, ejus condictionem tibi competere, non est incerti juris. S. 14. Kal. Maji, AA. CONSS. 293.

De solutione pro alio.

6. Iidem AA. & CC. Mnaseæ.

SI per ignorantiam facti non debitam quantitatem pro alio solvisti [1]; & hoc, adito Rectore provinciæ fuerit probatum, hanc ei [2], cujus nomine soluta est, restitui eo agente providebit. S. 6. Id. August. AA. CONSS. 293.

De fideicommisso, vel legato.

7. Iidem AA. & CC. Dionysiæ.

FIdeicommissum [3] vel legatum indebitum per errorem facti [4] solutum, repeti posse [5], explorati juris est. S. 5. Idus Septemb. AA. CONSS. 293.

De falso procuratore.

8. Iidem AA. & CC. Zyparo.

CReditoris falso [6] procuratori solventi, adversus eum indebiti repetitio, non obligationis liberatio competit. S. Petit. 15. Kalend. Novemb. AA. CONSS. 293.

De eo, qui indebitum sciens solvit. 1. de re a non domino distracta.

9. Iidem AA. & CC. Gratianæ.

INdebitum solutum sciens [7], non [recte] repetit. §. 1. Citra mandatum autem ab alio re distracta: dominus evicta re, vel ob præcedens vitium satis [8] emptori faciens, non indebitum prætendere [potest,] sed per hujusmodi factum ratum contractum habuisse probans, a se debitum ostendit esse solutum. S. 4. Non. Decemb. *Nicomediæ*, CC. CONSS. 293.

De debitore rei alternatæ, qui utrumque solvit.

10. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano PP.

SI quis servum certi nominis, aut [9] quandam solidorum quantitatem [10], vel aliam rem promiserit; & cum licentia [ei] fuerat unum ex his solvendo liberari, utrumque per ignorantiam dependerit: dubitabatur, cujus rei daretur a legibus ei repetitio, utrumne servi, an pecuniæ: & utrum stipulator, an promissor habeat hujus rei facultatem? Et Ulpianus [11] quidem electionem ei præstat, qui utrumque accepit, ut hoc reddat, quod sibi placuerit, & tam Marcellum, quam Celsum sibi consonantes refert. Papinianus autem ipsi, qui utrumque persolvit, electionem donat: qui & antequam dependat: ipsam habet electionem, quod velit præstare, & hujus sententiæ sublimissimum testem adducit Salvium Julianum [12] summæ auctoritatis hominem, & prætorii edicti [perpetui] ordinatorem. Nobis hæc decidentibus, Juliani & Papiniani [13] sententia placet, ut ipse [habeat] electionem recipiendi, qui & dandi habuit. Dat. Kal. August. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

De eo, qui mente titubante & ancipiti solvit.

11. Idem A. Juliano PP.

PRo dubietate [14] eorum, qui mente [15] titubante indebitam solverint pecuniam, certamen legumlatoribus incidit; id ne, quod ancipiti animo persolverint, possint repetere, an non. Quod nos decidentes, sancimus, omnibus, qui incerto [16] animo indebitam dederint pecuniam, vel aliam quandam speciem persolverint, repetitionem non denegari, & præsumptionem [17] transactionis non contra eos induci: nisi hoc specialiter ab altera parte approbetur. Dat. Kal. Octob. *Constantinop.* LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

TIT. VI.

DE CONDICTIONE OB CAUSAM [18] DATORUM.

De causa dotis.

1. Imp. ANTONINUS A. Callisthenidi.

PEcuniam, quam te *ob dotem* accepisse pacto interposito (ut fieri, quum jure matrimonium contrahitur, adsolet) proponis, impediente [19] quocunque modo juris auctoritate matrimonium [constare, nullam [20] de dote actionem habes: & propterea pecuniam, quam eo nomine accepisti,] jure condictionis restituere debes [21]: & pactum, quod ita interpositum est, perinde ac si interpositum non esset, haberi oportet. PP. 6. Kal. Aug. LÆTO II & CEREALE CONSS. 216.

Græci hunc locum ita exprimunt. Qui non est heres, si tanquam heres solverit, repetere solidum potest. sicut & legata revertuntur & repetuntur. *Synopf. tibid. c.* 22. adde *l.* 7.]. *eod.*

[1] Vel ex ejusdem pecuniæ. *l.* 46. *ff. eod.* vel per errorem facti tibi demandati.

[2] Ideoque debitor non auditur si dixerit, male se convenirí ab eo cujus nomine facta fuerit indebiti solutio: alias distinctiones vid. apud Cujac. 8. *obs.* 9.

[3] Dixi ad *l.* 4. §. *eod.*

[4] Non juris. *l.* 10. §. *de juris & facti. l.* 9.]. *ad leg. Falc. l.* 9. §. 5. *ff. de juris & facti.*

[5] Imo non potest. vid. 24. *Ulpian. ult.*

[6] Quod solvit debitor falso procuratori, solventem non liberat. Id tamen potest condicere.

[7] Qui sciens indebitum solvit, non repetit. *Syn. eod. c.* 25. 3. *Hatm.* 5. §. 73. vid. *l. ult.*]. *eod. l.* 1. *l.* 1. 50. *ff. eod. l.* 21. §. 1. *ff. de inoff. testam. & peric. l.* 6. *ff. de cond. ob caus. l.* 43. *ff. de admin. tut. l.* 29. *ff. de donat. l.* 53. *ff. de reg. jur.* Aliud si animo condicendi. *l.* 2. *ff. eod. l.* 14.]. *de solut.*

[8] Dominus sive servus ex contractu falsi procuratoris, contractum ejus probasse præsumitur.

[9] Debitor obligatus alternative ad duo solvenda, solvens utrumque, electionem repetendi quod eorum voluerit habet: sicut habebat antequam solveret. *Salicet.* Goth. Hæc est 10. decisio ex 50. novis Justinian. vid. Inglois, & Guid. Pap. *h. l.* Ans.

[10] Molinæus de *dividuis & individuis part.* 2. *n.* 36. Mod.

[11] *L.* 26. §. 13. *ff. eod.*

[12] Cujus sententiæ vestigium extat *l.* 32. *ff. eod.*

[13] Et ita pro Juliano & Papiniano adversus Ulpiani, Marcelli, & Celsi sententias respondet Imperator. De Juliani, & Celsi dissensione, vid. Cujac. 8. *obs.* 15.

[14] Hæc est 11. ex 50. novis Justinian. decisionibus, vide Inglois. *Ans.*

[15] Dubitans medius est inter scientem & ignorantem: Negat quidem, sed errantes & inscientes. *l. si quis testamentum.* 41. *ff. ad leg. Aquil.* Ideoque pro errante & ignorante habetur. *ut hic. & l.* 2. *in princ. ff. quis ord in bonorum poss.* non habetur pro inficiatore.

[16] Dubitans non præsumitur donare vel transigere, sicut nec errans. *l.* 2. *ff. eod. l.* 14. *ff. de solut.*

[17] Præsumi transactio vel donatio non solet nisi probetur.

[18] Honestam, scil. (ut hic titulus differat a titulo 7.]. *eod.*) nec tamen secutam. 12. D. 4. Donatio ob causam causa non secuta revocari potest. vid. Clar. 4. *sent.* §. *donatio. quæst. ult.* adde Oldendorp. *classf.* 6. *act.* 4. Goth. Vid. ad hunc tit. & singul. leges, Guid. Pap. *Ans.*

[19] Deficiente causa ad effectum producendum necessaria, deficit effectus.

[20] Soluto matrimonio, mulieri competit, dotis nomine, actio de dote: Impedito vero matrimonio propter juris auctoritatem, condictio ob causam.

[21] Imo non debes actori restituere, *ut hic*, sed fisco. *l.* 4.]. *de incest. & inutil. nupt.*

[22] Pacto resoluto, oriuntur condictiones

De donatione.

2. Imp. ALEXANDER A. Asclepiadi.

SI (ut proponis) pater tuus ea lege sorori tuæ prædia, cæteraque, quorum meministi, donavit, *ut creditoribus ipsa satisfaceret*, ac, si placita observata non essent, donatio resolveretur [22], eaque contra fidem negotii gesti versata est, non est iniquum, actionem condictionis ad repetitionem rerum donatarum tibi, qui patri successisti, decerni. PP. 14. Kal. Decemb. ALBINO & MAXIMO CONSS. 228.

3. Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. Aurelio & Alexandræ.

EA lege in vos collata donatio, *Ut neutri alienandæ* [23] *suæ portionis facultas ulla competeret*, id efficit, ne alteruter vestrum dominium prorsus alienet: vel ut donatori, vel ejus heredi condictio, si non fuerit conditio servata, quæratur. PP. Kal. April. VALERIANO IV. & GALLIENO III. AA. CONSS. 258.

De condictione liberationis.

4. Iidem AA. & VALERIANUS C. Æmiliæ.

SI cum exiguam pecuniam revera suscideres, longe majorem [24] te accepisse cavisti, *eo quod tibi patrocinium* [25] *adversarius repromitteret*: cum dicas fidem promissi non secutam [26]: ut libereris obligatione ejus, quod non acceptum propter speratum patrocinium spopondisti, per condictionem consequeris. PP. 5. Kal. Maji, ÆMILIANO & BASSO CONSS. 260.

De milite dato procuratore.

5. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Martiali.

SI militem [27] ad negotium [tuum] procuratorem fecisti, cum hoc legibus interdictum sit, ac propter hoc pecuniam ei numerasti, quicquid ob causam datum est, causa non secuta restitui tibi competens Judex curæ habebit. PP. 10. Kal. Octob. ipsis IV. & III. CONSS. 290.

De ancilla data, ut manumittatur.

6. Iidem AA. Cyrioni & Plotioni.

CUm ancillam patrem vestrum ei, contra quem supplicatis, dedisse proponatis: interest multum, utrumne donandi animo dederit, an ob manumittendam filiam, quam [28] ancillam existimabat: cum perfecta quidem donatio revocari non [29] possit, causa vero donandi non secuta [30], repetitio competat. S. 2. Idus Maji, AA. CONSS. 293.

De donatione.

7. Idem AA. & CC. Gerontio.

SI repetendi [31], quod donabas uxori ejus, quem ad proficiscendum tecum hujusmodi liberalitate provocare proposueras [32], nullam addidisti conditionem, remanet integra donatio: cum levitati perfectam [33] donationem revocare cupientium jure occurratur. S. 7. Kal. Sept. AA. CONSS. 293.

8. Iidem AA. & CC. Flaviano.

DIctam legem donationi, si non [34] impossibilem contineat causam, ab eo, qui hanc suscepit, non impletam, condictioni facere locum, juris dictat disciplina. Quapropter si titulo liberalitatis res tuas in sponsam conferendo, certam dixisti legem; nec huic illa, cum [35] posset paruit, successores ipsius de repetendis, quæ dederas, si hoc tibi placuerit, convenire non prohiberis. S. 3. Idus Febr. AA. CONSS. 293.

De eo, qui accepit, ut manumitteret.

9. Iidem AA. & CC. Bibulo.

SI liber constitutus, *ut filiæ tuæ manumittantur*, aliquid dedisti, causa non secuta, de hoc [tibi] restituendo condictio competit: nam si quid servus de peculio domino dederit, contra eum [quidem] nullam actionem habere potest: sed dominum, qui semel accipere pecuniam pro libertate passus est, aditus provinciæ Rector hortabitur [36], salva [37] reverentia, favore scilicet libertatis, placito suo stare. S. 3. Id. Februar. *Sirmii*, AA. CONSS. 299.

De culpa & casu fortuito.

10. Iidem AA. & CC. Canonianæ.

PEcuniam a te datam; si hæc causa, pro qua data est, non culpa accipientis [38] sed fortuito casu [39] non est secuta, minime repeti posse certum est. S. 3. Non. Decemb. *Nicomediæ*, CC. CONSS. 300.

ob causam dati.

23 Donator recte pacificitur, ne donatarius rem alienet. Vid. quæ not. ad *l.* 122. §. 3. *ff. de verb. oblig.* Quid si donatarius alienaverit? Cujacius refert ex Græcorum opinione, stari alienationi: sed tamen donatarium in id quod intereſt: vel condictione ob rem datam teneri. vid. reliqua apud eundem ad *d.* §. 3. Accursius idem quoque existimat, quem multi sequuntur. Forcatulus autem 13. *Cuprid.* 5. condictionem domino ideo competere ait, quod eam elegerit, quia in re multa possunt objici. Cur enim dicemus stari alienationi? cum tali pactione id hic effici dicatur, *ne dominium prorsus alienetur.* Si vis esse hæc pacti, quomodo donatori dominium abscesserit, quo jure dominio rei vindicario denegabitur? *l.* 9. *in fin. ff. de rei vindic.* vel cur ei non licebit rem emptori auferre. *l.* 28. *ff. de contrah. empt.* eo magis quod cuique sit permissum tradendo rei suæ legem dicere? *l.* 48. *ff. de pactis.* & lege ita dicta, facto tertii res aliter quam cum sua causa alienari non possit. vid. *l.* 67. *ff. de contrah. empt. l.* 36. *ff. de statulib. l.* 13. §. 1. *ff. de acquir. vel amittend. possess.* Cur hic quoque ius aliud erit, quam si vel a lege, *l.* 10. §. *de sacrosanct. eccles.* vel testamento prohibita sit rei alienatio? vid. *Novell.* 39. *cap.* 1. Pactum autem ut ne rem tuam alienes an valeat, vid. *l. ult.*]. *de veb. alienis non alienand. l. penult. ff. de pact.*

24 Cautio potest eatenus condici, quatenus pecunia non est numerata. *l.* 1. 1. 3. *ff. de condict. sine causa.*

25 *L.* 3. §. *de postuland. l.* 3. §. *de transact.*

26 *L.* 4. *ff. de cond. causa data, causa non sec. l.* 1. §. 10. *ff. de extraord. cognit.*

27 Adde *l.* 7. §. 7. & *l.* 8. §. 2. *ff. de procurat.*

28 Ancilla data, ut dantis filia manumittatur, si non manumittitur, repetitur. Notat regulam. *l.* 7. *in fin.*]. *eod.* Goth. Imo potest. *l.* 13. §. 1. *l.* 30. *ff. de donat. caus. mort.* Ans.

29 Id est, quo casu ancilla donata fuerit, ut manumittereturi. *l.* 1. §. 1. *ff. de condict. caus. dat.*

30 Id est, quo casu causa donationis non sit intentio intrinseca condicendi. *l.* 25. §. *de caus. non secut.*

31 *L.* 12.]. *de donat. ante nuptias.*

32 Propositum in mente retentum nihil operatur: sicuti nec animus aut intentio intrinseca condicendi. *l.* 25. §. *de transact. l.* 50. *ff. de cond. indeb.*

33 *L.* 6. §. *eod.*

34 Datum ob causam non impossibilem, causa non secuta condicitur. Possibilis causæ defectus parit condictionem. impossibilem, causa non secuta condicitur. *Bald.* adde 10. *Synopf. Basil.* 2. περὶ τῶν δεδομένων, *&c. ex lib.* 24. *tit.* 1. *cap.* 34. An datum sub conditione impossibili semper possit repeti, vide *hic* Accursium.

35 Datum ob causam, quam, cui recipiens non paruit cum posset, repetitur per condictionem ob causam, *l. pen.*]. *ult.*]. *eod.*

36 Sic in *l.* 8.]. *de liberal. causa.*

37 Vide Cujac. 2. *Feud.* 22. *in fin.*

38 *L.* 8. §. *eodem. l. ult.*]. *eod. l.* 5. *ff. de cond. caus. data.*

39 *Synopf. Basil. d. loc. c.* 36.

De advocationis causa.

11. Iidem AA. & CC. Stratonicæ.

ADvocationis causa datam pecuniam, si per [1] eos, qui acceperant, quo minus susceptam fidem impleant, steriſse probetur [2], restituendam esse convenit. S. 17. Kal. Jan. CC. CONSS. 300.

TIT. VII.

DE CONDICTIONE [3] OB TURPEM [4] CAUSAM.

De cautione ob turpem causam interposita.

1. Imp. ANTONINUS A. Ingenuo.

SI ex cautione tua conveniri cœperis: nullam pecuniam te accepisse, sed ob turpem [5] causam, & quam fieri prohibitum est, interpositam [cautionem,] ei, qui super ea re cogniturus est, probandum est; & eo impleto absolutio [6] sequetur. Sine die & consule.

De dato propter turpem causam.

2. Idem A. Longino.

CUm te propter turpem causam, contra disciplinam temporum meorum, domum adversariæ dedisse profitearis, frustra [7] eam tibi restitui desideras: cum in pari [8] causa possessoris conditio melior habeatur. PP. 15. Kal. Decemb. LÆTO II. & CEREALE CONSS. 216.

De dato evitandi tyrocinii causa.

3. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. Dizonti militi.

QUod evitandi [9] tyrocinii causa dedisse te, apud competentem Judicem, ei, de quo quereris, indubia probationis luce constiterit, instantia ejus recipies [10]. Qui memor censuræ publicæ, post restitutionem pecuniæ, etiam concussionis crimen inultum esse non patietur. PP. 3. Kal. Aug. ipsis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De turpi causa accipientis tantum. De usuris.

4. Iidem AA. & CC. Rufino.

QUoties [11] accipientis, non etiam dantis turpis invenitur causa: licet hæc secuta fuerit, datum condici [12] tantum, non etiam usuræ peti possunt [13]. S. 7. Id. Jan. *Sirmii*, AA. CONSS. 293.

De lenocinio mariti.

5. Iidem AA. & CC. Bichoporo.

MErcalem [14] te habuisse uxorem proponis: Unde intelligis, & confessionem [15] lenocinii preces tuas continere, & cautæ [16] quantitatis ob turpem causam exactioni locum non esse. Quamvis [17] enim utriusque [18] turpitudo versatur, ac solutæ quantitatis cessat repetitio, tamen ex hujusmodi stipulatione [19] contra bonos mores interposita denegandas esse actiones juris auctoritate demonstratur. S. 6. Id. Maji, CC. CONSS. 294.

De furto.

6. Iidem AA. & CC. Eutychiæ.

Ob [20] restituenda [ea] quæ subtraxerat, accipientem pecuniam, cum ejus [21] tantum interveniat turpitudo, condictione conventum hanc restituere debere convenit. Dat. 15. Kal. Jun. CC. CONSS. 294.

De pecoribus abactis.

7. Iidem AA. & CC. Zenoni.

EUm qui ob [22] restituenda, quæ [23] abegerat, pecora, pecuniam accepit: tam hanc, quam ea, quæ per hoc commissum tenuit, restituere debere convenit: licet mortua, vel alio fortuito casu periisse [24] dicantur: cum hoc casu in rem [25] mora fiat. Dat. 5. Kal. Decemb. *Nicomediæ*, AA. CONSS. 299.

TIT. VIII.

DE CONDICTIONE FURTIVA. [26]

De pluribus delinquentibus.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Hermogeni.

PRæses provinciæ sciens furti quidem actione singulos [27] quosque in solidum teneri [28], condictionis vero nummorum furtim subtractorum electionem esse; ac tum demum, si ab uno satisfactum fuerit, cæteros liberari [29], jure proferre sententiam curabit. Dat. Kal. Majis, CC. CONSS. 294.

De rei interitu.

2. Iidem AA. & CC. Aristæneto.

ANte oblationem interemptæ [30] rei furtivæ damnum ad furem pertinere, certissimi juris est. Dat. Kal. Maji, CC. CONSS. 294.

TIT. IX.

DE CONDICTIONE EX LEGE [31] ET SINE [32] CAUSA, VEL INJUSTA [33] CAUSA.

De fisco.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIM. A. Ulpio.

LIcet ante [34] tempus debita exigi non possint, tamen si te ex primipilo [35] debitorem constitutum fisci, ac patrimonium tuum exhaustum Præses provinciæ compererit, ut ad solutionis securitatem solum fœnebris pecuniæ subsidium superesse videatur: commonebit debitorem [36] tuum, si saltem ipse sit solvendo, ut ante definitum tempus debita repræsentet: ut fisco, cujus ob [37] necessitates publicas causam potiorem esse oportet, debita pecunia exolvatur. S. 13. Kal. Aug. *Sirmii*, CC. CONSS. 294.

De instrumento quantitatis solutæ.

2. Iidem Augusti & CC. Sculatio.

DIssolutæ [38] quantitatis retentum instrumentum, inefficax penes creditorem remanere, & ideo per condictionem reddi oportere, non est ambigui juris. S. 3. Non. April. CC. CONSS. 300.

De malæ fidei possessore, & de fructibus.

3. Iidem AA. & CC. Galatiæ.

MAla fide possidens, de proprietate victus, [de] extantibus [39] fructibus [rei] vindicatione, [de] consumptis [40] vero condictione conventus, eorum restitutioni parere compellitur. Dat. Id. Febr. CC. CONSS. 302.

De cautione non numeratæ pecuniæ.

4. Iidem AA. & CC. Alexandro.

SI non [41] est numeratum, quod velut accepturum te sumpsisse mutuo scripsisti: & necdum transiisse tempus statutum, vel intra hunc diem habitam contestationem monstrando, reddi [42] tibi cautionem Præsidali notione postulare potes. Dat. 17. Kal. Jan. CC. CONSS. 302.

TIT. X.

DE OBLIGATIONIBUS [43], ET ACTIONIBUS. [44]

De actionibus ei, qui pro alio solvit, mandatis.

1. Imp. GORDIANUS A. Valeriæ.

DAta certæ [45] pecuniæ quantitate ei cujus meministi [46], in vicem [47] debiti [48], actionem [49] tibi adversus debitorem, pro quo solvisti, dicis esse mandatam: & antequam eo nomine litem [50] contestareris, sine [51] herede creditorem fati munus implesse proponis [52]: Quæ si ita sunt, utilis [53] actio tibi competit. PP. 5. Kal. Maji, ATTICO & PRÆTEXTATO CONSS. 243.

De nominibus in dotem datis.

2. Impp. VALER. & GALLIEN. AA. Celso.

NOminibus [54] in dotem datis, quamvis nec delegatio præcesserit, nec litis contestatio subsecuta sit: utilem [55] tamen marito actionem ad [56] similitudinem ejus [57], qui nomen emerit, dari oportere, sæpe rescriptum est. PP. 14. Kal. Februar. SECULARI & DONATO CONSS. 261.

De colonis ob debita locatoris non conveniendis.

3. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Rusticiano.

OB [58] causam proprii debiti [59] locatoris conveniri colonos pensioni-

[1] *L.* 8. 9. §. *eod.*

[2] Alias secus. vid. *l.* 1. §. 13. §. *de extraord. cognit.* Ans.

[3] 10. *Synopf. Basil. cap.* περὶ τῶν δεδομένων, & ἀφομένων, *fol.* 126. Goth. Vid. Guid. Pap. ad hunc tit. & singulas leges. Ans.

[4] Vel injustam. 12. D. 5. adde Oldendorpium *Classf.* 6. *act.* 7.

[5] Vide *l.* 27. *ff. de verb. oblig.*

[6] Promissum turpi ex causa peti non potest. *dict. l.* 27.

[7] Par cum est causa dantis & accipientis, turpiter datum non repetitur.]. *l.* 4. §. 3. *l.* 8. *ff. eod. Ziteg. dict. loc. extit.* 2. *cap.* 2. *cap.* 5. *cap.* 8. *l. ult. in princ. ff. de condict. sine causa.*

[8] *L.* 5. §. 1. *ff. de calumniatoribus. l.* 128. *ff. de reg. jur.*

[9] Vid. *l.* 12. §. 1. *ff. de policitat.*

[10] Quia in accipientis tantum causa turpitudo versatur. *l.* 4.]. *eod. dict. l.* 5. §. 1.

[11] Ut *l.* 3. §. *eod. Synopf. Basil. dict. tit.* 2. *c.* 10. *l.* 6. 7. *eod. l.* 1. *in fin.*]. 2. *ff. eod.*

[12] Excipe *l.* 5.]. *eod.*

[13] Sicut in fure, qui pecuniam accepit. quæ species est *l.* 6. *& ult.*]. *eod.*

[14] Mercalis uxor est, quæ scortatur: id cap. 10. quæ species est *l.* 6. *& ult.*]. *eod.*

[15] Allegans turpitudinem non auditur. Synopseos autor *dict. loc. c.* 11. ita reddit, Qui scit uxorem suam scortari & tacet, lenocinium facit.

[16] *L.* 1. §. *eod. l.* 26. 27. *ff. de verb. oblig.*

[17] Turpi ex causa dantis promissa non petuntur, nec repetuntur, hoc est, ea si soluta sint non possunt repeti: si non sint soluta, peti non possunt.

[18] *L.* 4. §. *eod.*

[19] §. 24. *Instit. de inutilib. stipul.*

[20] Turpitudo accipientis non etiam dantis in hac hypotheſi versatur: ideo restituitur. *l.* 4. §. *eod. Synopf. eod. cap.* 12.

[21] Datum furi, ut rem subreptam restituat, turpiter ab eo accipitur: ideoque condici potest. adde *l. ult.*]. *eod.*

[22] *L.* 6.]. *eod.*

[23] Turpitudo quoque solus accipientis hac parte continetur. Dixi ad *l.* 4. §. *eod.*

[24] Fur tenetur de re furtiva ea etiam excepta. §. 34. *l.* 19. *ff. de νόμῳ & arm. l.* 40. *ff. de furtis.*

[25] Mora in rem facta quid sit observa. 26 *l.* 13. D. 1.

[26] Vid. *l.* 1. *in fin. ff. de is, qui testam. lib.*

[27] Vid. *l.* 1. *in fin. ff. de condict. furt.*

[28] Recte hic notant Græci ex furti actione in singulos agi posse, quo ad pœnam attinet, ex ea quæ dicit; *Quoties plures ad pœnam tenentur, uno eorum convento & solvente, alium non liberari.* atque ex hujus legis distinctione alias leges, quæ in Pandectis indifinitæ loquantur, intelligendas esse. *Mod.*

[29] Solutio rei facta ab uno iure ceteros liberat a condictione furtiva, non a pœna furti.

[30] *L.* 3. *ff. eod.* dixi ad *l. ult.* §. *de condict. ob turp.*

[31] 13. D. 2.

[32] 12. D. 7. vide Oldendorpium *Classf.* 6. *act.* 5.

[33] 12. D. 5.

[34] Ante tempus debitum exigi non potest: plus enim etiam vel solo tempore petitur, *l.* 22. *ff. mandati.*

[35] Id est, causa militaris annonarum. Nam ita Synopsis Basil. 7. *tit.* 6. *ex l.* 24. *tit.* 1. *cap.* 1. & ibidem Scholiastes, ὁ διατροφὴς κοπτάτας τῶν ὑπηρεσιῶν ἤγουν &c. Qui alimenta militum fisco debet, fi reperiatur inops: debitores ejus (tamen pro ipsis faciat condictio) quasi institutum tempus conveniendi sunt: ut ea, quæ debent, exigantur. Neque obstat, quod institutionibus de actionibus & aliis libris dicitur, Eum qui ante diem agat, alterum tantum tempus expectare debere, quando prævenire sit ausus. Ait enim ὁ κανὼν τῆς διατροφῆς τῶν κοφτατῶν, *&c.* necessitas alimentorum militarium facit, ut ante diem exigatur. Est & eodem *lib. tit.* 6. *c.* περὶ χρέους, *&c.* Scholiastes citans nominatim hanc legem, ubi notat fiscum posse ante tempus exigere inopis sui debitoris debitorem. *Goth.* Emanuel Costa *lib.* 2. *selectarum c.* 15. Waltherus *l.* 2. *miscellan. cap.* 27. Mod.

[36] Ob inopiam debitoris fisci ejus debitor in diem ante tempus potest conveniri a quo? ab ipso debitore fisci. adde]. *quando fiscus vel privat.*

[37] Propter utilitatem publicam, ante tempus agi potest.

[38] Soluto debito, cautio est apud creditorem sine causa: ideoque hac conditione repetitur. vide *l. ult.* §. *ad exhib. l. ult.*]. *de solutionib.* adde *l.* 52. *ff. de act. empt.*

[39] Vid. *l.* 22. §. *de rei vind. l.* 22. §. 2. *ff. de pignorat. act.*

[40] 4. §. 2. Consumpti fructus condicuntur: extantes vindicantur.

[41] Non numeratæ pecuniæ chirographum condicitur. vid.]. *de non numer. pecun.*

[42] *L.* 7.]. *de non numer. pecun.*

[43] 44. D. 7. & 3. *Instit.* 14. & 52. *Eel.* 1. Goth. Ad tit. & singulas leges vid. Guid. Pap. *Ans.*

[44] 4. *Inst.* 6.

[45] *Al.* certe, & ita videtur legisse Azo *in summa.*

[46] Id est, creditori Titii: Nec tamen colligas, Mulierem hic pro debitore obligatam fuisse. Quæ hic solvit mulier non fidejussoris nomine, sed ut quævis solvit. Obligatis muliebrius, non pro alio solventibus, Vellcianum opitulatur. vide *l.* 4. *in fin.*]. 9.]. *ad SC. Vellejan.*

[47] Non tam solutionis nomine, quam quasi pretii loco.]. 2.]. *eod.*

[48] *Al.* debiti actionis mandatas. ita *Haloand.*

[49] Vid. *l.* 9. §. *de procur.* Accurf. *in l.* 1. §. *ne liceat potentioribus patrocinium litigantib. præstare.*

[50] *L.* 23. §. *de procurat. l.* 6. *ff. de transact.*

[51] *L. pen. in fin.*]. *ad SC. Trebell.*

[52] Vi hujus mandati, emptrix est in rem suam procuratrix. Quæritur autem, An mandatum sit finitum? dilinguc: Si mandator actionis, idemque venditor, heredem habet, mandatario competit actio directa ex cessione. Fidem enim venditionis, ab herede mandatoris impleri oportet, si heredem non habet (aliud est si habet. Nam morte mandatarii in rem suam mandatum non finitur, *l.* 3.]. *de donat.*) finitum tu quidem mandatum, sed tamen mandatario competit utilis mandati actio, & hæc locum habent in procuratoribus in rem suam, puta emptoribus & donatariis. In procuratore negotiorum, aliud. Mortuo enim mandatore, re integra, mandatum finitur. vid. Cujac. *observ.* 31. adde & ad *Novell.* 134. Zas. 2. *Resp.* 5.

[53] Utilis actio quid? & a directa utrum differat: *de negot. gest. & l.* 6. §. *ad exhibend.* Forcatullum *Dialog.* 65. *Necyom.*

[54] Nomen in dotem dari potest. *ut hic. & l.* 41. §. 3. *ff. de iure dot. l.* 44. §. 1. *ff. solut. matrim.*

[55] Cur ita? *quando fisc. vel priv. l.* 7. *l.* 8.]. *de hered. vel action. vend.*

[56] *L.* 19. *ff. eod.*

[57] *L.* 1. §. *eod. l.* 5.]. *Synopf.* 7. *tit.* 6. *ex lib.* 24. *tit.* 3. *c.* 7. debitor fundum locat, & a colono pensiones accipit. Debitoris creditores a colono pensiones ita solutas exigere non possunt.

[58] Sic ejus

[59] Hinc etiam colligunt, Vasallum non cogi ad exsolvenda parentui debita: sed nec ob æs Principis alienum,

bus [2] ex placito satisfacientes, perquam injuriosum est [3]. PP. Prid. Kal. Jan. *Tyberiade*, MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

De bona fide.

4. Iidem AA. & CC. Liciniæ.

BOnam fidem in [5] contractibus [4] considerari [6] æquum est. 3. Non. Octob. AA. CONSS. 287.

De obligatione contrahenda, vel dissolvenda.

5. Iidem. A A. & CC. Camerino & Martiano.

SIcut [6] initio libera [7] potestas unicuique est habendi, vel non habendi contractus; ita renunciare [8] semel constitutæ obligationi [9], adversario non consentiente [10], nemo potest [11]. Quapropter intelligere debetis, voluntariæ obligationi semel vos nexos, ab hac, non consentiente altera parte, cujus precibus fecistis mentionem, minime posse discedere. Dat. Non. April. *Byzantii*, AA. & CC. CONSS. 290.

De nomine dato in solutum, & de pignoribus.

6. Iidem AA. & CC. Mauricio.

SI [12] in solutum nomen debitoris sui debitor tibi dedit tuus, ac te in rem tuam procuratorem fecit: pignora quæ [13] specialiter, vel generaliter habes obligata, persequere [14]. Quod si ab his quibus fuerant obligata, cum potiores [15] erant [16], distracta probentur, emptoribus avocari non posse perspicis. Dat. 9. Kal. Jul. *Sirmii*, AA. CONSS. 293.

De emptione nominis, & de pignoribus.

7. Iidem AA. & CC. Dionysio.

SI a creditore nomen [17] comparasti, ea pignora quæ venditor nominis persequi posset, apud Præfidem provinciæ vindica [18]: nam si debitum ex ejus persona res [tibi] obligatas tenentes non transferant, jure communi pignora distrahere non prohiberis. Sane, si creditoribus in ordine pignorum antecedentibus [19] venundantibus, qui possident, comparaverunt, vel longi temporis præscriptione muniti perhibentur: pignorum distrahendorum [20] facultatem te non habere perspicis. Subscript. 3. Kal. Jan. *Sirmii*, AA. CONSS. 293.

De donatione. De mandato. De mutuo.

8. Iidem AA. & CC. Crescentio.

SIquidem donationis causa ei, quem adfectione [21] patris te dilexisse proponis, tuam accipere pecuniam permisisti, & hanc tuam liberalitatem [ille] remunerans [22] te a procuratore suo aliam pecuniam sumere præcepit [23]: rebusque humanis [24] ante perceptionem fuit exemptus [25]: nec quod dederas, recuperare, cum perfectam [26] habuit donationem; nec [27] quod [tibi] dari mandavit, necdum tibi traditum petere potes a procuratore. † Quod si mutuo dedisti, nec a [28] delegato dari novandi causa stipulatus es, successores ejus solutioni parere compellantur. Dat. 13. Kal. Febr. CC. CONSS. 294.

De exactione.

9. Iidem AA. & CC. Glyconi.

NEgantes debitores [29], non oportet armata vi [30] terreri, sed petitore quidem non [31] implente suam intentionem, vel exceptione summoto, absolvi: convictos autem condemnari, ac juris remediis ad solutionem urgeri convenit. Dat. Id. Febr. CC. CONSS. 294.

De pignore.

10. Iidem AA. & CC. Ruffino.

ADversus [32] debitorem electis [33] pignoribus [personalis] actio non tollitur: sed eo, quod de pretio servari potuit, in debitum computato, de residuo [34] manet integra. Dat. 3. Non. Aprilis, CC. CONSS. 294.

An dominus ex persona colons teneatur.

11. Iidem AA. & CC. Paulæ.

NImia [35] credulitate [36] circumventa es, cum quod colonis in rem suam mutuo dedisti, a domino prædii postulare te posse credidisti [37]: Nec ad eum obligandum actorum [38] ipsius adjuvat te præsentia [39]. Dat. 8. Kal. Aug. CC. CONSS. 294.

Ne quis ob æs alienum servire cogatur.

12. Iidem AA. & CC. Jovino.

OB æs [40] alienum servire [41] liberos [42] creditoribus, jura compelli non patiuntur. [43] Dat. 13. Kal. Novembr. CC. CONSS. 294.

In AUTHENT. ut nulli jud. lice. habere lo. Servat. §. quia vero collat. 9. tit. 17. al. 9. Novell. 134. cap. 7.

IMo a debito creditor cadit, tantundem dando, vel retento, vel ejus parentibus: ipso quoque creditore corporalibus pœnis subdendo.

De mutuo.

13. Iidem A A. & C C. Barsumio.

EUm, cui mutuam dedisti pecuniam, ad solutionem urgere competenti debes actione: nam adversus negotiatores [44], quos ex mercibus pecunias abstulisse tuo debitori proponis, nullam habes actionem. Dat. 11. Kal. April. CC. CONSS. 300.

De concurrentibus actionibus.

14. Iidem AA. & CC. Hermodoro & Nicomacho.

ESt [45] in arbitrio vestro, personali debitoris heredes actione, an eum, qui ab his distracta sibique tradita pignora tenet, in rem Serviana, si non [46] longi temporis præscriptione munitus sit, an utrosque conveniatis. Dat. 5. Kal. Decemb. *Nicomedia*, CC. CONSS. 300.

In AUTHENT. de fidejus. §. sed neque ad res. coll. 1. tit. 4. Novell. 4. cap. 3.

SEd hodie novo jure prius [47] conveniendi sunt omnes fidejussores [48], & mandatores, & sponsores, quam ad pignorum perveniatur possessores.

TIT. XI.

UT [49] ACTIONES [50] ET AB HEREDIBUS ET CONTRA HEREDES INCIPIANT.

1. Imp. JUSTINIANUS A. Joanni PP.

CUm stipulationes [51], & legata [52], & alios contractus, post mortem compositos, antiquitas quidem respuebat, nos autem pro communi hominum utilitate recipimus: consentaneum erat etiam illam regulam [53], qua vetustas utebatur, more humano emendare: *Ab heredibus enim incipere actiones, vel contra heredes*, veteres non concedebant, contemplatione stipulationum, cæterarumque causarum post mortem conceptarum. Sed nobis necesse est, ne prioris vitii materiam relinquamus, & ipsam regulam de medio tollere: *Ut liceat & ab heredibus, & contra heredes incipere actiones* [54] ne propter nimiam subtilitatem verborum latitudo voluntatis contrahentium impediatur. Dat. 15. Kal. Novemb. *Constantinop.* Post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

[1] Mariti contractu delictove. *l. 1. l. 2.* T. *eod.* [2] Id est, ad utilitatem tuam. *l.2.4.* T. *locati.* [3] Vellejanum. [4] Confisicatis mariti bonis, res ejus ademptas fiscatæ non intelliguntur. *Syn. Basil. 7. tit. 6. ex lib. 24. tit. 4. c. 2. l. 24.* T. *de donat. int. vir. in quibus caus. pign. tacit. l.* 3. T. *de primipila.* non alia ejus bona. *l.* 1. T. *de priv. fisci.* Sic mariti opes non licebit recedere. *l.* 5. *in fin. ff. depositi.* excipe *l.* 14. §. *si conveniat.* 2. *ff. comm. dend.* 1. 4. *ff. de pignorat. action. l.* 12. *ff. de precario. l.* 2. T. *de inutilib. stipul.* ubi licet adversus contractum venire: adde casus quos Accursius notat *in l. si quis in conscribendo* 29. §. *de pact.* [5] Aliud si consentiat, *ut hic*, aliud si in re integra. §. 11. *Inst. de mand. l.* 36. *ff. de pact.* aliud etiam interdum adversario invito, ut in deposito. *l.* 1. §. 46. *ff. depositi.* precario. *l.* 12. *ff. de precario:* & locato, certis casibus. *l.* 3. T. *de locato:* & dato ob causam. qua de re dixi *ad l.* 5. *ff. de condict. causa data.* [6] Contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis. 18. T. *eod. l.* 39. §. *de transact. l.* 12. *in fin.* T. *de contrah. empt. l.* 3. *l.* 7. T. *de rescind. vendit. l.* 35. §. *pen.* T. *de donat. l.* 1. §. 1. *ff. nauta, caup. l.* 36. *in fin. ff. de jud. l.* 17. §. 3. *ff. commodati. l.* 22. *in fin. ff. mandati. l.* 9. *in pr. ff. de curat. furios.* adde *l.* 22. *in fin.* T. *ad SC. Velleian. c. quod semel placuit* 21. *de reg. jur.* 6. *v. ibid. Dynam.* [7] Creditor, qui in solutum accipit a debitore suo nomen alterius cujusdam ipsi debentis, habet & hypothecarias actiones, si vero priores creditores hypothecas, quas habebant, distraxerunt, emptoribus ea res non adimuntur. *Syn. ibi. c.* 10. [8] Etiam tacite: volunt enim interpretes, Cessa personali actione, etiam hypothecariam, & ejus accessoriam, cessam intelligi. [9] Nomine empto in emptorem transfertur jus pignoris, hypotheca & vindicandi & distrahendi. *vid. l.* 6. *ff. de heredit. vel act. vendit.* [10] Nomine empto in emptorem transfertur jus pignoris, hypotheca & vindicandi & distrahendi. *vid. l.* 6. *ff. de heredit. vel act. vendit.* [11] *L.* 7. T. *eod. l. ult.* T. *mandato fiscus vel priv. l.* 1. T. *fiduciaria. ced. pig. vend.* [12] Potior jure creditor pignus debitoris sui jure si vendidit, posterior id emptori avocare non potest. [13] Nomen venditoris sui jure si vendidit, posterior id emptori avocare non potest. [14] *L.* 6. §. *eod.* [15] Id est, *ut hic*, ut & in dotem dari. *l.* 2. §. *eod.* [16] Id est, *ut hic*, ut & in dotem dari. *l.* 2. §. *eod.* [17] *L.* 6. §. *eod.* [18] *L.* 6. §. *eod.* [19] *d. l.* 6. [20] Aut revocandorum. [21] Donatio ex affectione præsumitur. *l.* 58. §. 1. *ff. de heredibus inst.* [22] Mandatum remunerandi, re integra, morte mandantis finitur. *l.* 15. T. *mandati.* [23] *L.* 2. §. 6. *l.* 6. *ff. de donat.* [24] Mandatum morte finitur. vid. *l.* 26. T. *mandati.* Accurs. *in l.* 35. *in verb. portionibus. ff. de donat.* [25] *L.* 6. §. *de cond. ob causam.* [26] Donatio perfecta revocari non potest. *l.* 7. §. *de condict. ob caus.* [27] Hoc videtur abrogari *per l.* 33. T. *de donat.* [28] *L.* 1. T. *de donat.* [29] *Attestatio*, ut vocant, regulariter prohibita: nisi lex vel consuetudo permittat. vid. Accurs. *in l.* 4. §. *de edend. l. extat.* 13. *ff. quod metus causa. l. si quis in tantam.* 7. T. *unde vi.* [30] Vid. *l.* 13. *ff. quod met. caus.* [31] *L.* 4. §. *de edendo, l.* 2. T. *de probationibus. l.* 9. T. *de except. sen præscript.* [32] Personalis adversus debitorem actio non tollitur, etiamsi pignora creditor eligat: sed pretium pignoris in debitum computatur, & residuum actione personali petitur. *Synopf. eod. c.* 14. quemadmodum & in eundem personalis actio competit, ita & de hereditate, legatis, venditione, locatione, societate, &c. *Scholiastes ibidem.* [33] Electio unius, non est alterius repudiatio: qui pignoratitiam eligit, non renunciat personali actioni. [34] *L.* 3. *l.* 9. T. *de distract. pign. l.* 3. §. 4. T. *de jure dominii. l.* 26. *ff. de solutionib.* [35] Colonis quod mutuum datur, ab eorum dominis, non poteit exigi, etiamsi ipsis dominis præsentibus mutuum datum sit. *Syn. eod. c.* 13. *l.* 4. *vers. sane.* T. *de agricolis & censitis.* [36] Credulitas decipiuntur. vid. Accurs. *l.* 14. §. *si cert. petat.* [37] Et e contra, *l.* 3. §. *eod.* [38] Id est, etiamsi actores ejus præsentes fuerint. Synopsis vero Basilicon *ibid.* ita habet, etiam si præsente domino. [39] Dixi *adl.* 14. §. *si cert. petat.* [40] Æs alienum est, quod quis debet: qui in ære alieno ἐστὶν ὁ χρεωφειλέτης Græcis dicuntur. *Synopf. Basil. eod. c.* 15. & 3. Harm. 3. §. 70. Igitur qui solvendo non sunt, creditoribus suis servire non coguntur. Neminem enim ingenuorum lex ea facere vult, quæ sunt servilia. *Syn. & Scholiastes ibid.* unde colligunt, hoc jure, debiti causa neminem manu injecta capi posse, nisi aliud expresse sit conventum. vid. Soc. *reg.* 174. [41] Hinc colligunt, Neminem posse ad præcisam servitutem se obligare: & obligationem ad carceres non valere, nisi confuetudo id permittat. vid. Molin. *de usur. q.* 36. *n.* 27. [42] *Nov.* 134. *c.* 7. Ambrosius *lib. de Tobia.* Vidi, inquit, miserabile spectaculum, liberos pro paterno debito in actionem deduci, id est, auctionem. & Basilius *Ps.* 14. ἄξιον οὖν ἐλεεῖν ἐλεεῖν θλιβόμενον, πτωχὸς ἐλεεῖσθαι, ὑπὸ χρεῶν πιεζόμενον ἐλεεῖν, ἢ τὸ πεπτωκὸς. vid. Cujac. *ad Novell.* 134. adde 7. *Ech. 6. ex lib.* 23. *tit.* 2. *c.* 2. *fol.* 57. Verum autor Synopseos *d. loco.* liberorum appellatione hac lege non intelligit filios aut filias, sed ἐλεεῖσθαι, id est, ingenuos. Quemadmodum eidem autori & Harmen. *d. loco*, æs alienum non æs a patre contractum, sed a se ipso. [43] Vide Rævard. *lib.* 2. *variar. cap.* 18. & *ad leg.* 12. *tabul. c.* 8. Rodericum Xuares §. *titul. de los gouiernos.* A. Gellium *noct. Att. l.* 2. *c.* 1. Mod. [44] Id est, mercatores, ad quos pecunia propter mercimonia pervenit. adde *l.* 15. §. *si cert. petet. l.* 8. T. *depositi:* adde *l.* 44. 49. *ff. de cond. indebit.* [45] *L.* 14. T. *de pign. & hypothec.* Hodie non est. *Nov.* 4. *c.* 3. *Auth. prox.* T. *eod. &* merito. Nam fiscus hanc electionem sibi non adrogabat. *l.* 1. T. *de conven. fisc. debitor. l.* 47. *ff. de jure fisci.* [46] Et ita restringuntur multæ leges, quæ nimis generaliter tradunt, Ubicapione jus pignoris non perimi. adde *l.* 7. *in fin.* §. *eod. l.* 1. §. 2. *ff. de pign. & hypother. l.* 12. *ff. pro emp. l.* 2. §. *pro her. l.* 7. T. *de pign. & hypoth. l.* 7. [47] Primum conveniendus est reus, tum intercessor, deinde possessor hypothecarius: & hoc beneficium discussionis appellatur, fidejussoribus utile. Aliud etiam habent, quod & divi Pii rescripto ex epistola divi Hadriani nuncupant. de quo vid. *l. ult.* T. *de constitut. pecun.* Vix vitiosis ex epistola divi Hadriani nuncupant. de quo vid. *l. ult.* T. *de constitut. pecun.* Vix ullus contractus apud Notarios perficitur, in quo fidejussores utriuque beneficio non renunciant. Et ita frequentes ob hujusmodi renunciationes, hæc authentica parum utilis, de qua vid. Oldent. *tract. de jure ging. c.* 6. ibi *de priv. fidejuss.* [48] Tertius possessor hypothecaria conveniri non potest, nisi discusso principali, & ejus fidejussoribus. v. Negusantium *tract. de pign. parte* 8. *membro* 1. *n.* 1.

[49] Verus regula abrogatur, quas cavebatur actionem, quæ adversus nos non cœpisset, neque adversus heredes nostros transire. *hac l.* Cujus regulæ meminit etiam Theophil. §. 35. *Instit. de leg.* adde 1. *Eend.* 3. [50] Quæ non cœperant a defuncto scil. vel contra defunctum. *Greb.* Vid. Cujac. *l.* 3. *obs. cap.* 34. S. L. [51] Vid. *l.* 11. T. *de contrah. stipulat.* [52] *d.* §. 35. [53] Hæc constitutio & regula contraria est veteri regulæ, de qua vid. *Basium* 7. *C. Theod. de diversis rescript.* & Theoph. *in* §. *post mortem* 35. *de leg.* tollitque veterum differentiam verborum: *Cum moriar, cum mortuus fuero, post mortem meam dari, vel pridie quam moriar, ut l.* 11. T. *de contr. stipul.* [54] Per pactum hereditas post mortem dari potest. vid. Guidonem *Papæ sing.* 342.

TIT. XII.

NE UXOR PRO MARITO [1], VEL MARITUS PRO UXORE, VEL MATER PRO FILIO CONVENIATUR.

Ne uxor pro marito: ex contractu.

1. Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. & CC. Asclepiodotæ.

FRustra disputas de Contractibus cum Marito tuo habitis, utrumne jure steterint, an minime: cum tibi sufficiat, si proprio [2] nomine nullum contractum habuisti, quominus pro marito tuo conveniri possis: Quod nec si sponte pro eo intercessisses, quicquam a te propter Senatusconsultum [3] exigi jure potuisset. Dat. Prid. Id. Aprilis, DIOCLET. III. & MAXIM. AA. CONSS. 287.

Ex Delicto.

2. Iidem A A. Terentiæ.

OB Maritorum [4] culpam uxores inquietari [5] leges vetant. Proinde Rationalis [6] [noster] si res quæ a fisco occupatæ sunt, dominii tui [7] esse probaveris, jus publicum sequetur [8]. Dat. 3. Non. Septemb. DIOCLETIANO & MAXIMIANO AA. CONSS. 287.

Ne socer pro genero, ne mater pro filia, ne maritus pro uxore.

3. Iidem A A. & CC. Carpophoro. [9]

CUm [10] te possessiones non in dotem pro filia tua dedisse, sed ad sustentandam [11] eam extra dotis causam filiæ tuæ prædia adsignasse proponas: civilium [12] munerum vel onerum municipalium [13] obtentu, ex persona mariti ejus, quomodo matres ex persona [14] filiorum, interpellari non [15] possunt: cum neque [16] maritum pro uxoris obligatione conveniri posse constet, nisi [17] ipse pro ea se obnoxium fecit. Certissimum enim est, ex alterius contractu neminem obligari. 3. Id. Septemb. *Sirmii*, AA. CONSS. 293.

Ne Mater pro filio.

4. Iidem AA. & CC. Philothetæ.

CUm te ideo ex persona [18] filii tui commemores conveniri, quod pro debitis ejus aliquid [19] intulisse videaris: defensionibus tuis uti apud eum, cujus super ea re notio est, minime prohiberis, ut is ad solutionem alieni debiti urgeri te non patiatur. Dat. 10. Kal. Septemb. TICIANO, & NEPOTIANO CONSS. 301.

Pœna exigentis alium pro alio.

In AUTHENT. ut non fiant pig. pro aliis. §. 1. Col. 5. tit. 7. al. Novell. 52. cap. 1.

SEd omnino qui alium pro [20] alio secundum formam pignorationis exigit, totum idipsum, quidquid sit, in quadruplum [21] vim passo reddet: necnon & ab actione, pro qua talia præsumit, cadet.

TIT. XIII.

NE FILIUS PRO [22] PATRE, VEL PATER [23] PRO FILIO EMANCIPATO, VEL LIBERTUS [24] PRO PATRONO, VEL SERVUS PRO DOMINO CONVENIATUR.

Ne pater pro filio.

1. Imp. GORDIANUS A. Candido Militi.

NEque ex ejus filii persona, qui cum sui juris esset, mutuam pecuniam accepit, pater ejus, si non fidem suam obstrinxit, conveniri potest: neque ex ejus, quem in potestate habet, si sine jussu ejus contractum est: neque, [si] contra [25] SC. Macedonianum, mutua [pecunia] data est, amplius [26] [quam] de peculio actionem sustinere cogitur. Quapropter pater tuus, si ei pecunia a creditore fratris tui extorta est, ad quam reddendam non tenebatur, Præsidis provinciæ auctoritate eam recuperabit. PP. 3. Non. Octobr. PIO & PONTIANO CONSS. 239.

Ne filius pro patre.

2. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Neoterio & Eutolmi.

NE contra juris auctoritatem ab eo, qui patrem vestrum, a quo emancipatos [27] vos dicitis, ad munus [28] civile devocaverat, inquietemini [29], Præses provinciæ providebit. Dat. 8. Kal. Feb. MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

Ne pater pro filio.

3. Iidem A A. & CC. Theogeni.

SI [30] filiusfamilias invito patre Decurio [31] creatus sit, pro eo patrem inquietari non posse, jure manifestissimo cautum est. G. 10. Kal. Maji, CC. CONSS. 294.

Ne filius pro patre.

4. Iidem A A. & CC. Achivæ.

PAtris [32] nomine superstitis filium, nec munerum [33] civilium, nec debiti causa, personali posse conveniri actione constat. S. 12. Kal. Mart. *Sirmii*, CC. CONSS. 300.

Ne libertus pro patrono. Ne servus pro domino.

5. Iidem AA. & CC. Lampetio.

EX patroni, vel domini [34] contractu liberti, vel servi conveniri non possunt. Dat. Id. April. CC. CONSS. 300.

De Scholaribus.

Nova constitutio Friderici.

HAbita [35] *quidem super hoc diligenti Inquisitione Episcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Judicum, & aliorum Procerum sacri nostri Palatii examinatione, omnibus, qui causa* [36] *studiorum peregrinantur, Scholaribus, & maxime divinarum, atque sacrarum legum professoribus, hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus, ut ad loca, in quibus literarum exercentur studia, tam ipsi, quam eorum nuncii* [37], *veniant, & in eis secure* [38] *habitent.* † *Dignum namque existimamus, ut cum omnes bona facientes, nostram laudem & protectionem omnimodo mereantur* [39]: *quorum* [40] *scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis ejus ministris, vita subjectorum informatur; quadam speciali dilectione eos ab omni injuria defendamus. Quis enim eorum non miseretur, qui amore scientiæ exules facti, de divitibus pauperes, semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt, & a vilissimis sæpe hominibus (quod graviter ferendum est)' corporales injurias sine causa perferunt.* † *Hac igitur generali, & in perpetuum valitura lege decernimus, Ut nullus de cætero tam audax inveniatur, qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præsumat, nec* [41] *ob alterius cujuscunque provinciæ delictum, sive debitum (quod aliquando ex perversa consuetudine factum audivimus) aliquod damnum eis inferat: sciturus hujusmodi sacræ constitutionis temeratoribus, & etiam ipsis locorum Rectoribus, qui hoc vindicare neglexerint, restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notaque infamia eis ipso jure irroganda, dignitate sua se carituros in perpetuum.* † *Verum tamen si litem ei quispiam super aliquo negotio movere voluerit: hujus rei optione* [42] *data Scholaribus, eos coram* [43] *domino, vel magistro suo, vel ipsius civitatis Episcopo, (quibus hanc jurisdictionem dedimus) conveniat. Qui vero ad alium judicem eos trahere tentaverit, etiamsi causa justissima fuerit, a tali conamine cadat.* † *Hanc autem legem inter imperiales constitutiones, scilicet subtitulo, Ne filius pro patre, &c. inseri jussimus. Dat. apud Roncallas* [44], *anno Domini* M. C. LVIII. *mense Novembri.*

TIT. XIV.

AN [45] SERVUS PRO SUO FACTO POST [46] MANUMISSIONEM TENEATUR.

De contractu cum statulibero.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Juventiano.

QUamvis cum statulibero contraxeris, tamen ex ante [47] gesto te non habere cum eo, post impletam conditionem libertatis, actionem, scire debes. PP. 4. Idus Decemb. DEXTRO II. & PRISCO CONSS. 197.

De legato.

2. Imp. ANTONINUS A. Bexico.

CReditoribus [48] tuis, qui tibi in servitute [mutuam] pecuniam crediderunt, nulla adversus te actio competit: maxime cum [49] peculium [50] CONSS. 216.

[1] Uxore pro marito: ex contractu. *l.* 1. *l.* 2. T. *eod.* [2] Id est, ad utilitatem tuam. *l.* 2. 4. T. *locati.* [3] Vellejanum. [4] Confiscatis mariti bonis, res ejus ademptas fiscatæ non intelliguntur. *Syn. Basil. 7. tit. 6. ex lib. 24. tit. 4. c. 2. l. 24.* T. *de donat. int. vir. in quibus caus. pign. tacit. l.* 3. T. *de primipila.* non alia ejus bona. *l.* 1. T. *de priv. fisci.* Sic mariti opes non licebit recedere. *l.* 5. *in fin. ff. depositi.* excipe *l.* 14. §. *si conveniat.* 2. *ff. comm. dend. l.* 4. *ff. de pignorat. action. l.* 12. *ff. de precario. l.* 2. T. *de inutilib. stipul.* ubi licet adversus contractum venire: adde casus quos Accursius notat *in l. si quis in conscribendo* 29. §. *de pact.* [5] Aliud si consentiat, *ut hic*, aliud si in re integra. §. 11. *Inst. de mand. l.* 36. *ff. de pact.* aliud etiam interdum adversario invito, ut in deposito. *l.* 1. §. 46. *ff. depositi.* precario. *l.* 12. *ff. de precario:* & locato, certis casibus. *l.* 3. T. *de locato:* & dato ob causam. qua de re dixi *ad l.* 5. *ff. de condict. causa data.* [6] Contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis. 18. T. *eod. l.* 39. §. *de transact. l.* 12. *in fin.* T. *de contrah. empt. l.* 3. *l.* 7. T. *de rescind. vendit. l.* 35. §. *pen.* T. *de donat. l.* 1. §. 1. *ff. nauta, caup. l.* 36. *in fin. ff. de jud. l.* 17. §. 3. *ff. commodati. l.* 22. *in fin. ff. mandati. l.* 9. *in pr. ff. de curat. furios.* adde *l.* 22. *in fin.* T. *ad SC. Velleian. c. quod semel placuit* 21. *de reg. jur.* 6. *v. ibid. Dynam.* [7] Creditor, qui in solutum accipit a debitore suo nomen alterius cujusdam ipsi debentis, habet & hypothecarias actiones, si vero priores creditores hypothecas, quas habebant, distraxerunt, emptoribus ea res non adimuntur. *Syn. ibi. c.* 10. [8] Etiam tacite: volunt enim interpretes, Cessa personali actione, etiam hypothecariam, & ejus accessoriam, cessam intelligi. [9] Nomine empto in emptorem transfertur jus pignoris, hypotheca & vindicandi & distrahendi. *vid. l.* 6. *ff. de heredit. vel act. vendit.* [10] Nomine empto in emptorem transfertur jus pignoris, hypotheca & vindicandi & distrahendi. *vid. l.* 6. *ff. de heredit. vel act. vendit.* [11] *L.* 7. T. *eod. l. ult.* T. *mandato fiscus vel priv. l.* 1. T. *fiduciaria. ced. pig. vend.* [12] Potior jure creditor pignus debitoris sui jure si vendidit, posterior id emptori avocare non potest. [13] Nomen venditoris sui jure si vendidit, posterior id emptori avocare non potest. [14] *L.* 6. §. *eod.* [15] Id est, *ut hic*, ut & in dotem dari. *l.* 2. §. *eod.* [16] Id est, *ut hic*, ut & in dotem dari. *l.* 2. §. *eod.* [17] *L.* 6. §. *eod.* [18] *L.* 6. §. *eod.* [19] *d. l.* 6. [20] Aut revocandorum. [21] Donatio ex affectione præsumitur. *l.* 58. §. 1. *ff. de heredibus inst.* [22] Mandatum remunerandi, re integra, morte mandantis finitur. *l.* 15. T. *mandati.* [23] *L.* 2. §. 6. *l.* 6. *ff. de donat.* [24] Mandatum morte finitur. vid. *l.* 26. T. *mandati.* Accurs. *in l.* 35. *in verb. portionibus. ff. de donat.* [25] *L.* 6. §. *de cond. ob causam.* [26] Donatio perfecta revocari non potest. *l.* 7. §. *de condict. ob caus.* [27] Hoc videtur abrogari *per l.* 33. T. *de donat.* [28] *L.* 1. T. *de donat.* [29] *Attestatio*, ut vocant, regulariter prohibita: nisi lex vel consuetudo permittat. vid. Accurs. *in l.* 4. §. *de edend. l. extat.* 13. *ff. quod metus causa. l. si quis in tantam.* 7. T. *unde vi.* [30] Vid. *l.* 13. *ff. quod met. caus.* [31] *L.* 4. §. *de edendo, l.* 2. T. *de probationibus. l.* 9. T. *de except. sen præscript.* [32] Personalis adversus debitorem actio non tollitur, etiamsi pignora creditor eligat: sed pretium pignoris in debitum computatur, & residuum actione personali petitur. *Synopf. eod. c.* 14. quemadmodum & in eundem personalis actio competit, ita & de hereditate, legatis, venditione, locatione, societate, &c. *Scholiastes ibidem.* [33] Electio unius, non est alterius repudiatio: qui pignoratitiam eligit, non renunciat personali actioni. [34] *L.* 3. *l.* 9. T. *de distract. pign. l.* 3. §. 4. T. *de jure dominii. l.* 26. *ff. de solutionib.* [35] Colonis quod mutuum datur, ab eorum dominis, non poteit exigi, etiamsi ipsis dominis præsentibus mutuum datum sit. *Syn. eod. c.* 13. *l.* 4. *vers. sane.* T. *de agricolis & censitis.* [36] Credulitas decipiuntur. vid. Accurs. *l.* 14. §. *si cert. petat.* [37] Et e contra, *l.* 3. §. *eod.* [38] Id est, etiamsi actores ejus præsentes fuerint. Synopsis vero Basilicon *ibid.* ita habet, etiam si præsente domino. [39] Dixi *adl.* 14. §. *si cert. petat.* [40] Æs alienum est, quod quis debet: qui in ære alieno ἐστὶν ὁ χρεωφειλέτης Græcis dicuntur. *Synopf. Basil. eod. c.* 15. & 3. Harm. 3. §. 70. Igitur qui solvendo non sunt, creditoribus suis servire non coguntur. Neminem enim ingenuorum lex ea facere vult, quæ sunt servilia. *Syn. & Scholiastes ibid.* unde colligunt, hoc jure, debiti causa neminem manu injecta capi posse, nisi aliud expresse sit conventum. vid. Soc. *reg.* 174. [41] Hinc colligunt, Neminem posse ad præcisam servitutem se obligare: & obligationem ad carceres non valere, nisi confuetudo id permittat. vid. Molin. *de usur. q.* 36. *n.* 27. [42] *Nov.* 134. *c.* 7. Ambrosius *lib. de Tobia.* Vidi, inquit, miserabile spectaculum, liberos pro paterno debito in actionem deduci, id est, auctionem. & Basilius *Ps.* 14. ἄξιον οὖν ἐλεεῖν ἐλεεῖν θλιβόμενον, πτωχὸς ἐλεεῖσθαι, ὑπὸ χρεῶν πιεζόμενον ἐλεεῖν, ἢ τὸ πεπτωκὸς. vid. Cujac. *ad Novell.* 134. adde 7. *Ech. 6. ex lib.* 23. *tit.* 2. *c.* 2. *fol.* 57. Verum autor Synopseos *d. loco.* liberorum appellatione hac lege non intelligit filios aut filias, sed ἐλεεῖσθαι, id est, ingenuos. Quemadmodum eidem autori & Harmen. *d. loco*, æs alienum non æs a patre contractum, sed a se ipso. [43] Vide Rævard. *lib.* 2. *variar. cap.* 18. & *ad leg.* 12. *tabul. c.* 8. Rodericum Xuares §. *titul. de los gouiernos.* A. Gellium *noct. Att. l.* 2. *c.* 1. Mod. [44] Id est, mercatores, ad quos pecunia propter mercimonia pervenit. adde *l.* 15. §. *si cert. petet. l.* 8. T. *depositi:* adde *l.* 44. 49. *ff. de cond. indebit.* [45] *L.* 14. T. *de pign. & hypothec.* Hodie non est. *Nov.* 4. *c.* 3. *Auth. prox.* T. *eod. &* merito. Nam fiscus hanc electionem sibi non adrogabat. *l.* 1. T. *de conven. fisc. debitor. l.* 47. *ff. de jure fisci.* [46] Et ita restringuntur multæ leges, quæ nimis generaliter tradunt, Ubicapione jus pignoris non perimi. adde *l.* 7. *in fin.* §. *eod. l.* 1. §. 2. *ff. de pign. & hypother. l.* 12. *ff. pro emp. l.* 2. §. *pro her. l.* 7. T. *de pign. & hypoth. l.* 7. [47] Primum conveniendus est reus, tum intercessor, deinde possessor hypothecarius: & hoc beneficium discussionis appellatur, fidejussoribus utile. Aliud etiam habent, quod & divi Pii rescripto ex epistola divi Hadriani nuncupant. de quo vid. *l. ult.* T. *de constitut. pecun.* Vix vitiosis ex epistola divi Hadriani nuncupant. de quo vid. *l. ult.* T. *de constitut. pecun.* Vix ullus contractus apud Notarios perficitur, in quo fidejussores utriuque beneficio non renunciant. Et ita frequentes ob hujusmodi renunciationes, hæc authentica parum utilis, de qua vid. Oldent. *tract. de jure ging. c.* 6. ibi *de priv. fidejuss.* [48] Tertius possessor hypothecaria conveniri non potest, nisi discusso principali, & ejus fidejussoribus. v. Negusantium *tract. de pign. parte* 8. *membro* 1. *n.* 1.

[49] Verus regula abrogatur, quas cavebatur actionem, quæ adversus nos non cœpisset, neque adversus heredes nostros transire. *hac l.* Cujus regulæ meminit etiam Theophil. §. 35. *Instit. de leg.* adde 1. *Eend.* 3. [50] Quæ non cœperant a defuncto scil. vel contra defunctum. *Greb.* Vid. Cujac. *l.* 3. *obs. cap.* 34. S. L. [51] Vid. *l.* 11. T. *de contrah. stipulat.* [52] *d.* §. 35. [53] Hæc constitutio & regula contraria est veteri regulæ, de qua vid. *Basium* 7. *C. Theod. de diversis rescript.* & Theoph. *in* §. *post mortem* 35. *de leg.* tollitque veterum differentiam verborum: *Cum moriar, cum mortuus fuero, post mortem meam dari, vel pridie quam moriar, ut l.* 11. T. *de contr. stipul.* [54] Per pactum hereditas post mortem dari potest. vid. Guidonem *Papæ sing.* 342.

[1] Mariti contractu delictove. *l.* 1. *l.* 2. T. *eod.* [2] Id est, ad utilitatem tuam. *l.* 2. 4. T. *locati.* [3] Vellejanum. [4] Confiscatis mariti bonis, res ejus ademptas fiscatæ non intelliguntur. *Syn. Basil. 7. tit. 6. ex lib. 24. tit. 4. c. 2. l. 24.* T. *de donat. int. vir. in quibus caus. pign. tacit. l.* 3. T. *de primipila.* non alia ejus bona. *l.* 1. T. *de priv. fisci.* Sic mariti opes non licebit recedere. *l.* 5. *in fin. ff. depositi.* excipe *l.* 14. §. *si conveniat.* 2. *ff. comm. dend. l.* 4. *ff. de pignorat. action. l.* 12. *ff. de precario. l.* 2. T. *de inutilib. stipul.* ubi licet adversus contractum venire: adde casus quos Accursius notat *in l. si quis in conscribendo* 29. §. *de pact.* [5] Aliud si consentiat, *ut hic*, aliud si in re integra. §. 11. *Inst. de mand. l.* 36. *ff. de pact.* aliud etiam interdum adversario invito, ut in deposito. *l.* 1. §. 46. *ff. depositi.* precario. *l.* 12. *ff. de precario:* & locato, certis casibus. *l.* 3. T. *de locato:* & dato ob causam. qua de re dixi *ad l.* 5. *ff. de condict. causa data.* [6] Contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis. 18. T. *eod. l.* 39. §. *de transact. l.* 12. *in fin.* T. *de contrah. empt. l.* 3. *l.* 7. T. *de rescind. vendit. l.* 35. §. *pen.* T. *de donat. l.* 1. §. 1. *ff. nauta, caup. l.* 36. *in fin. ff. de jud. l.* 17. §. 3. *ff. commodati. l.* 22. *in fin. ff. mandati. l.* 9. *in pr. ff. de curat. furios.* adde *l.* 22. *in fin.* T. *ad SC. Velleian. c. quod semel placuit* 21. *de reg. jur.* 6. *v. ibid. Dynam.* [7] Creditor, qui in solutum accipit a debitore suo nomen alterius cujusdam ipsi debentis, habet & hypothecarias actiones, si vero priores creditores hypothecas, quas habebant, distraxerunt, emptoribus ea res non adimuntur. *Syn. ibi. c.* 10. [8] Etiam tacite: volunt enim interpretes, Cessa personali actione, etiam hypothecariam, & ejus accessoriam, cessam intelligi. [9] Nomine empto in emptorem transfertur jus pignoris, hypot